

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Omnia Latina Scripta Matthiæ Flacij Illyrici

Flacius, Matthias

Magdeburgæ

VD16 F 1296

4. Epistola ad Georgium Anhaltinu[m].

urn:nbn:de:hbz:466:1-36647

probum sensum tradantur.

A qua summa calamitate, ut nos
Pater DOMINI nostri Iesu CHR. Isti,
pro immensa sua misericordia clemen-
ter tueatur, tum orando, tum etiam
cum per receptionem istarum abomi-
nationum nō tentando impetrabimus.

DOMINUS Iesus perdat linguam
dolosam, & ueritatem coelestem ad glo-
riam nominis sui, & miserorum mor-
talium salutem incontaminatam con-
seruet. **AMEN.**

EPISTOLA M. Fl. Illy.
ad Principem Georgium Anhalti-
num in comitijs Cellensibus exis-
tentem. Anno. 1548. mēse
Nouembri.

ET si ego princeps illustrissime C.
T. semper colui, & ueneratus sum,
cum propter stemmatis summam
nobilitatem, tum etiam propter eru-
ditionem ac pietatem, quam sapientes
ueram uereq; laude dignissimam no-
bilitatem, esse non immerito iudicant:
Tamen

Tamen cum & ignotus tibi sim & per
litteras tecum agam, quæ minus erubescunt,
iam *ἀνεὺ πάθων καὶ προσημιῶν* tecum
tanquam cum fratre meo in CHRISTO
familiarius & liberius agam. Et
alioqui negat Aristoteles proœmio o-
pus esse, cum apud sapientes loquimur.

Res, de qua tecum agam (ut eam
T. C. breuiter exponam) sic se habet
Video iam T. C. cum Theologis
VVittenbergenfibus, meis, ac piorum
omnium præceptoribus præcipuam
curam ac laborem tuendi sanam do-
ctrinam sustinere. Quod (quanquam id
& uocatio uestra, & dona, quibus diui-
nitus ornati estis, flagitant) quia liben-
ter publicæ utilitatis & gloriæ Dei cau-
sa facitis, maximas gratias ab omnibus
per orbem terrarum CHRISTI Eccle-
sijs uobis deberi arbitror, meamq; gra-
titudinem, cum in alijs rebus nequeam,
coram DEO in precibus meis polli-
ceor.

Videmini tamen mihi, ut uerum
fatear, causam longe grauissimam (ut
leuissime dicam) lenius agere, quam
negocij magnitudo, aduersariorum ue-

D 5 hementia,

hementia, & ipse Christus, cuius DO-
mini nos legati sumus, postulat. Nec
ego statim conuitia & maledicta requi-
ro, cum maiorem animum uobis in
hac causa adesse, fortiusq; dici sententi-
as cupio. Est enim quædam ratio gra-
uiter, constanter & intrepide de rebus
maximis (qualia in primis ea sunt, quæ
ad Dei gloriam pertinet) dicendi, etiam
si nulla maledicta misceatur. Eiusmodi
plurima exempla in Prophetis, Apo-
stolicisq; scriptis, atq; adeo in sancto-
rum primitiua Ecclesiæ martyrum cõ-
fessionibus inueniuntur. Tali quadam
ratione & nostro tempore uos Christũ
confiteri oporteret.

Vt autem melius quid mihi uelim,
intelligere possitis, dicam paulo clari-
us. Vidi quoddam scriptum nuper
Begæ conscriptum, ubi T. C. & uir eru-
ditissimus Ph. Melanthon, pietatis ac
omnis purioris eruditionis instaurator,
adfuit. In eo scripto (si tamen uestrum
est, & non suppositicium) nimium in-
becille uidemini mihi & loqui & senti-
re, perinde ferme, ac si ipsimet de ueri-
tate doctrinæ dubitaretis.

Nam

Nam
nolle
tenus
uel n
secre
conu
uobis
bi int
non r
dum
meta
poter
cum
potiu
co or
Hæc
est fa
hanc
uitan
ætern
dicit
tis reb
tate,
λα, ut
cere,
uio c

Nam primum in exordio dicitis, uos
nolle cuiquam præscribere metas, qua-
tenus INTERIM sit uel accipiendum
uel non accipiendum. Id primum ob-
secro quam pulchre cum uestro officio
conuenit: Theologi estis, quæritur ex
uobis sententia, tanquam ex diuini uer-
bi interpretibus. Quare igitur obsecro
non respondetis ad quæstionem secun-
dum exactissimas sacrarum literarum
metas, quas non homines, sed omni-
potens Deus toti humano generi cir-
cumscripsit: Respondendum profecto
potius erat hoc modo cum Prophetis,
co omar iehoua, sic dicit DOMINVS,
Hæc est uera uia & Deo placens. Illa
est falsa & DEO displicens. Quicumq;
hanc ueram secutus fuerit, ad æternam
uiram perueniet. Qui illam falsam, ad
æternum exitium. Cathegorice (ut
dicitur) oportet uos Theologos de tan-
tis rebus respondere, idq; cum autori-
tate, ut Christus, non λογά και ἀμφίβο-
λα, ut ethnici uates solebant.

Iam mihi uidemini perinde fa-
cere, ac si in periculosissimi itineris tri-
uio commonstrandi itineris gratia cō-
stituti,

stituti, uiatoribus de itinere percontan-
tibus respōderetis, uos nolle eis præscri-
bere quamnam uiam sequi aut fugere
debeant, cum contra uos oporteret &
precibus & minis instare opportune &
importune apud omnes, ut salutarem
uiam sequeretur, Si modo uobis curæ
esset uel proximi salus, uel eius authori-
tas, qui uobis id officij demandauit.

Huic consimile est & illud, quod
est sub finem, *Wir sagen vnser einfeltige
meinung.* Non oportet uos uel-
trum *einfeltige meinung* dicere, sed
omnipotentis Dei immortam uerita-
tem, aut si eam dicitis, nolite eã ita ex-
tenuare, uel potius tam turpiter uerbis
istis deformare. O modestiam ex ip-
sissima timiditate ac diffidentia ortam.

Sed uidete obsecro, quis fructus
hanc uestram modestiam consequatur,
quo uel sic mali magnitudinem magis
perpendere possitis. Primum hostibus
DEI & Diabolo animum augetis, ut
magis, certa spe successus freti, incum-
bant in ruinam Ecclesiæ Christi, cum
uose eius columnas, tantopere tremere
ac nutare uident. Deinde cum in Ec-
clesijs

clesijs
etiam
& in
quo
scien
port
Apo
te illi
ita, c
illos
man
quise
dicit
quid
non
auth
ratio
E
am, c
tantu
ijcitis
quib
adhi
num
an u
stan
min

clesijs Christi sint multi Epicurei, multi
etiam imbecilles, qui suæ tranquillitati
& incolumitati consulere cupiūt, quo-
quo modo facto suæ & aliorum con-
scientiæ fucō. Hos ut reprimeretis o-
portet uos magna uoce cum Angelo,
Apoc. 14. clamare, timete Deum & da-
te illi gloriam, & non hominibus, atq;
ita, cum absterere eos, tum etiam fucos
illos detegere. At uos contra amplissi-
mam eis portam aperitis, ut exeat, quo
quisq; uult, cum præ nimia modestia
dicitis, uos nolle cuiquam præscribere,
quid in INTERIM accipiendum uel
non accipiendum sit. Quin insuper
authores INTERIM laudatis, qua
ratione etiam ipsum Interim laudatis.

Hanc eandem portam aperitis eti-
am, cum confessionem & periculum
tantum ad solos miseros parochos re-
ijcitis, quod genus sapientiæ etiam in
quibusdam articulis uestri *Benedicē*
adhibuistis. Obsecro uos per Deum,
num Christus tantum a doctioribus
an uero ab omnibus Christianis con-
stantiam in confessione flagitat? Fate-
mini tamen ipsi in eo scripto, negocia
religionis

religionis hoc tempore non adeo ob-
scura esse. Quod si etiam esseat aliqua
obscuriora, quæ unusquisq; uel Mag-
nus uel rusticus intelligere non posset,
tamen statuere deberent ea ipsa uerius
doceri in Ecclesia Christi, quam Dia-
boli, Mahometi, & Antichristi.

Iam uero quid dicam de illo ulti-
mo, quod scribitis, *Wir lassen viel
streitige/ großwichtige sachen für/
über gehen?* Profecto partim ob do-
lorem, partim ob ambiguum curam
ignoro. Nam & doleo magnopere
talia uerba unquam uobis elabi ex ore
potuisse, & sollicitus sum, ne, si uel ni-
mium dicam, uos (quod omnium mi-
nime uelim) offendam, uel rursus, ne, si
parum magnitudinem mali ostēdero,
meam etiam conscientiam aliqua ex
parte tanto peccato contaminem.

Est porro (quod me etiam maiori
dolore afficit) in alio quoq; scripto si-
mile dictum, multa uolens largior. Cu-
ius enim (obsecro uos per omnipoten-
tem Deum) creaturæ est, uel humanæ
uel etiam Angelicæ, aliquid de immota
omnipotentis Dei ueritate largiri? De
tuo lar-

tuo lar-
si uos
cem
& ter
uolue
perfo
intere
exitij

ut, in
aliqui
litis?
tia co
catura
tis hab

Pe
uetus
res, re
demen
profec
no cu
hifce,
quã u
aliquo
nis di
DEUS

tuo largitor puer, inquit ille. Profecto
si uos uel unum iota uel unicum api-
cem de doctrina, ex sinu creatoris cœli
& terræ prolata, hostibus eius largiri
uolueritis, satis care eam in extremo die
persoluerere cogemini, præterquam quod
interea eritis infinitarum animarum
exitij causa.

Quid quæso tandem mouet uos,
ut, in gratiam Diaboli, & eius filiorum
aliquid de cœlesti doctrina abijcere ue-
litis? Num spem habetis, inde ingen-
tia commoda animæ aut corporis se-
cutura esse? Aut solum Cæsarem puta-
tis habere spiculatores & carnifices?

Possimus & nos iam, proh dolor,
uetus illud exclamare. Quo uobis men-
tes, rectæ quæ stare solebant ante hac,
dementi sese flexere ruina: Ac clamant
profecto multi pij hanc sententiã mag-
no cum mœrore spiritus, si non uerbis
hisce, at certe sensu. Quis enim un-
quã uel suspicari potuisset, fore adhuc
aliquod tempus, quo uos, qui tantis do-
nis diuinitus ornati estis, & per quos
DEUS pro ingēti sua misericordia post-
liminio

Iminio salutarem orbi terrarum do-
ctrinam restituit, de hoc Cœlesti The-
sauro aliquid impijs largiremini, idq̄
cum certissimo uestræ & aliorum infi-
nitorum animæ periculo? Quid Prin-
cipes, nobiles, ciues & rusticos accusa-
mus, quod pro hac Luce Euangelij Deo
sunt ingrati? Vos doctores estis omni-
um ingratisimi Deo, qui, quo morem
geratis impijs & prophanis aulis, peri-
culumq̄ effugiatis, aliquid de diuina,
omnibusq̄ salutari doctrina hostibus
Dei largiri uultis.

Ah mementote obsecro, quod Do-
minus Iesus omnia tristissima perpe-
sus est, ut solummodo scriptura im-
pleretur, & ueritati diuinæ satisfaceret.
Nos miseri homunciones audemus de
cœlesti ueritate aliquid impijs largiri,
pro qua præter ipsum Dominum Iesum
tot propheta, Apostoli & Sanctissimi
martyres, non solum ante hæc secula,
sed etiam hoc tempore sanguinem su-
um fundi, seq̄ exquisitis tormentis cru-
delissime excarnificatos necari passi
sunt.

Ihr solt kein geringe sach/die zu
Gottes

Gott
schle
Gott
gen/
Sin ue
dinen
punir
saluta
A
bendo
si de re
mus, i
neq̄ in
nifaciu
rebus n
conter
pientia
minur
tentis l
Quam
& Luth
loqueb
fundeb
non in
eam ne
incorr
obsecr

Gottes ehr/ vnd des mēschlichen ge-
schlechts heil dienet/ den abgesagten
Gottes feinden zulassen/ Last in sor-
gen/ ob ers wil/ odder kan erhalten.
Sin uero uult Deus nostram ingrati-
tudinē obscuratiōe huius sui luminis
punire, Nos non debemus ultro ab ista
salutari luce oculos auertere.

At forte dicetis. Oportet nos in scri-
bendo accommodari ad auditores. At
si de rebus paruis contendere uolueri-
mus, iudicabunt nostri DOMINI (qui
neq; intelligūt hęc ualde, neq; ea mag-
nifaciunt) nos studio contentiōis de
rebus nullius momenti cum aduersarijs
contendere, idq; eorum periculo. O sa-
pientiam, ut uos ad prophanorum ho-
minum aures accommodetis, omnipo-
tentis Dei aures & iudiciū negligitis.
Quam ualde obliti estis illius Dauidici
& Lutherani dicti. Coram principibus
loquebar de mandatis tuis, & non con-
fundebar. Quid tum postea autem si
non intelligunt ueram doctrinam, aut
eam non curant? DEUS tamen uult eis
incorruptam ueritatem dici. Videte
obsecro sanctorum Martyrum & con-
fesso-

E

fesso-

fefforum responsiones, qui nec decimam
quidem partem uestrae cognitionis ha-
buerunt, quam constanter illi, quamq[ue]
clarissime ueram de Christo doctrinam
coram plane Ethnicis Tyrannis profes-
si sunt. Sed uerissimum profecto est,
quod ego saepe cogitauit, esse quidem
iam decuplo maiorem noticiam do-
ctrinae Coelestis in Ecclesia, quam fuit
post Apostolorum tempora, uerum zeli ac
feruoris uix decimam partem.

Atqui oportebat uos tantos docto-
res, tantisq[ue] donis diuinitus ornatos, cæ-
teris pijs per orbem terrarum esse exem-
plo constantiae ac fortitudinis, pro no-
mine Christi patiendi, confessioneq[ue]
uestra ueluti quaedam luminaria in hoc
pulcherrimo caelo posita, omnibus, in
hac praesertim hora tenebrarum, praelu-
cere.

Remouete etiam ex Ecclesia istas
occultas & plane Hispanicas deliberati-
ones. Fiant iusti conuentus in ciuita-
tibus. Nolite instituere oligarchiam in
Ecclesia, quam semper etiam in po-
litijs uituperare soliti estis. Non duo-
rum aut trium est hoc negocium, sed
omnium

omni
ob, ef
conu
picur
poner
tur. V
postre
Agite
quid a
dem u
nos ue
nihil t
amus a

Qu
mines
estis uo
sti mal
ueritat
impijs
Oport
siue fit
ticia Ep

Q
Rhetor
ut caus
hil mi
causa u

omnium piorum. Veritati lux non
ob, est Sed mendacio obest. Frequentia
conuentus ad multa uobis proderit. E-
picurei modestius sua sophismata pro-
ponent, & ueritati timidius insidiabun-
tur. Vos liberius respondere poteritis, &
postremo minus uos odio onerabitur.
Agite igitur ita, ut tota Ecclesia sciat,
quid agatis, & nō ita, ut hostes Dei qui-
dem ubiq; triumphent ac gloriantur,
nos uero miseri, omnium rerum ignari,
nihil tamen mali non suspicantes, luge-
amus ac desperemus.

Quod autem, uos contenciosos ho-
mines appellant, nihil plane refert. Non
estis uos primi, qui propter nomē Chri-
sti male audiatis. Quamdiu uel micam
ueritatis retinere uoluerimus, semper ab
impijs hominibus pessime audiemus.
Oportet uerbum DEI pure prædicari,
siue sit scandalum hypocritis, siue stul-
ticia Epicureis, siue ruina orbis terrarū.

Quam male memores estis illius
Rhetorum præcepti, in quo præcipiūt,
ut causarum actores ita se gerant, ut ni-
hil minus uideantur, quam dubitare de
causæ ueritate. Flendum profecto ri-

E 2

bijpsi

bijpsi prius est, si uis me flere, & si uis me
persuadere, ut de re quapiam eximie se-
tiam, oportet, ut ostendas te etiam de ea
magnifice sentire, & grauius, constan-
terq; eam prædicare ac tueri.

At uero uos, dum tam timide & se-
titis & loquimini, nihil me hercule ali-
ud efficitis, quam, ut prophanos aulico-
rum animos, audaciamq; in abolenda
uera doctrina augeatis. Cogitant enim
illi sic, & proculdubio etiam loquuntur.
Dörffen vnser gelerten viel grosswi-
chtige Religions sachen/ für vber
faren lassen/ey so dürffen wir auch.
Item, Es wirdt sehr leichtlich mit de
sachē vmbzugehē sein. Seint doch
die gelertē so vorzagt/das mā sie mit
eim rauschenden blat kan voriagen.

Opinor uos ipsos iam accepta pla-
ga, intelligere, uestras istas timiditas acti-
ones huius anni non parum causæ reli-
gionis obfuisse. O per Deum obsecrat
uos ipsa Christi Ecclesia, iam in sum-
mo luctu & mœrore existens, ut uos tā-
dem moueant, cum risu ac triumpho
Diaboli & impiorum, tum luctus ac
querelæ piorum, in quibus Spiritum

Sana-

Sancti
onibus
S
ficulu
RIB
certe u
stratur
ideo la
de uera
us acer
in coro
me Th
ano qu
mortu
tam ef
possit,
audire
tum c
quante
ὀλιγοπ
certam
ille ala
uit, &
qui ian
rum ca
& de
cogite

Sanctum uestris timidis scriptis & acti-
onibus contristatis.

Sed audio quendā sæpe citare uer-
ficulum VANA EST SINE VI-
RIBVS IRA, qui si ita sentit (ut
certe ualde uereor) quoniam iam no-
strarum partiū uires & opes fractæ sūt,
ideo largiendum esse aliquid hostibus,
de uera Ecclesiæ religione, & non poti-
us acerrime resistendum : Næ ille habet
in corde sententiam, non solum mini-
me Theologo dignam, sed ne Christi-
ano quidem homine. An putat DEum
mortuum, aut manum eius abbrevia-
tam esse, ut suæ doctrinæ opem ferre nō
possit, aut aures eius aggrauatas, ut ex-
audire nolit ? Profecto si nos decies tā-
tum cognitionis ueritatis haberemus,
quantum Lutherus, cum hac nostra
ὀλιγοπισία nunquam hoc salutare pijs
certamen suscipere ausi fuisset, quod
ille alacriter suscepit, constanter certa-
uit, & foeliciter tandem uicit. Quippe
qui iam in hac uictrice per orbem terra-
rum causa tam turpiter trepidemus, &
& de eius aliqua parte hostibus cedere
cogitemus.

E 3

Ah

Ah confidamus in Dominum Iesum, ipse uicit mundum pro se, & pro nobis. Tantū profecto ideo iam a mundo uincimur, quia non tam illi mundi uictori adhaeremus in eum confidendo, quam humana consilia & auxilia circumspicimus.

DOMINVS Iesus æterni patris æternus consiliarius, det uobis consiliū & consolationem, uosq; suo spiritu cōfirmet, ut doctrinam cœlestem, hoc tēpore in Ecclesia plus quā *πεπληροφορημένω, εν παρρησία* loqui possitis ad ipsius gloriam & miserorum hominum salutem, Amen,

Condonetis mihi, obsecro uos per Dominum Iesum, si quid liberius dixi. Tam enim multi & triumphus hostium de uestris scriptis dictisq; audiuntur, & piorum querelæ, ut plurimi præ mœrore etiam extinguantur, nedum ingenti dolore uicti paulo uehementius uociferentur. Vos autem non quis hæc scribat considerate, sed quam uere dicantur. Nam si uera ac pia sunt, tam ea uobis a tota Christi Ecclesia & omnipotente Deo, qui etiam per asinam Balaamū monet, dici existimetis. Episto

EP
ad

SA
ri
ft

fione
breui

M

lam p

quod

sibi e

& co

tricat

ad qu

in qu

quam

ea pr

falsa,

quan

senten

quan

uideo

Itaq;

teneb

hi ea

illi D